

การพัฒนาจุดหมายปลายทางแหล่งท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณกับพฤติกรรมนักท่องเที่ยว ในจังหวัดเชียงใหม่

Destination Development for Spiritual Tourism and Tourist Behavior in Chiang Mai Province

◆ สรัญพร สุรวิชัย

นักศึกษาปริญญาโท สาขาการจัดการการท่องเที่ยวแบบบูรณาการ คณะการจัดการการท่องเที่ยว
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

Sarunporn Suravichai

Student, Master of Management Program in Integrated Tourism and Hospitality
Management, The Graduate School of Tourism Management,
National Institute of Development Administration, E-mail: kfc_kelly@hotmail.com

◆ สุวารี นามวงศ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คณะการจัดการการท่องเที่ยว สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

Suwaree Namwong

Assistant Professor, Ph.D., The Graduate School of Tourism Management,
National Institute of Development Administration, E-mail: suwareeashton@hotmail.com

Received: December 17, 2018; Revised: January 22, 2019; Accepted: February 12, 2019

Abstract

The main aim of this study is to investigate tourist behavior and spiritual tourism destination development. To achieve the research aim, three objectives were identified: 1) to study motivation of spiritual tourists in traveling to spiritual tourism destinations. 2) to investigate destination accessibility, including convenience, road safety and guideposts. Moreover, study attitudes of spiritual tourists towards the element of spiritual tourism destination development. 3) to study the development of spiritual tourism. This study was conducted with qualitative research methodology by using in-depth interview technique to collect data from 29 spiritual tourists. The researcher has used accidental sampling selection methods. Afterwards, content analysis was used to analyze data. The results showed that the first objective, motivation of spiritual tourists, can be categorized into 6 factors: to get away from diary routine, to relieve pain, to get self-improvement, to face the loss of a loved one, to learn new things, and to accumulate merit. The second objective, attitudes of spiritual tourists, can be divided into 4 categories: 1) attraction-environment: tranquility, natural, privacy, sanctity of the places, delicious foods respectively, activity places, intended service

providers and participants, and homelike places. service-offering attractions: a self-arranged timetable is attractive to temple tourists, whereas planned and varied activities are attractive to resort tourists. 2) facilities-food: tourists pay attention to healthy foods and accommodation, however luxury accommodations are not expected in dharma practice activities because of free-of-charge participation, which are different from other spiritual activities in paid expenses. 3) Accessibility to destination: easy accessibility, convenience, road safety and guideposts are needed by spiritual tourists. 4) Ancillary: from the tourists' perspective, government cooperation is important in potential development of spiritual tourism destinations in Thailand for promotion and help. From this research, the findings of objective 1 and 2 suggest the development of guidelines in spiritual tourism for the development of spiritual tourism destinations as follows:

1) Attraction-environment: spiritual tourism is tourism that focuses on fixing or improving the daily lives of tourists who feel they have a problem, by trying to help tourists with psychological treatment to help them to analyze themselves through meditation. Therefore, if government agencies or private sectors want to develop tourist environments which attract tourists, they should focus on environments that are conducive to tourists to concentrate, have a peaceful mind and stay with the self and the characteristics of the environment that are suitable for such activities, such as having a quiet setting, which tourists have said is important.

2) Facilities-food: because spiritual tourists are tourists who pay attention to health, are important. Therefore, in the development of tourist attractions, government agencies or the private sector should focus on vegetarian food and vegan food. As for accommodation: in the case of spiritual activities in the practice of Dharma, most tourists who come aiming for meditation, include some focus on merit making. They are considered to be a group of tourists who do not expect the luxury of accommodation. Therefore, the development should focus on providing only basic facilities such as bedding.

3) Accessibility: Regarding directions for accessing tourist spots in the development of spiritual tourism sites, government agencies or private sectors should focus on easy access, convenient travel and non-dangerous road conditions including having signposts.

4) Ancillary: encourage by using the cooperation of the stakeholders. In other words, developing any type of tourism requires cooperation from many sectors, to help promote awareness. For spiritual tourism in Chiang Mai, many resorts have an atmosphere that is conducive to spiritual activities. However tourists still carry the image that, if wishing to do spiritual practice, they must go to the temple only. Therefore, the way to develop spiritual tourism in the future if the government helps includes helping to increase awareness of

temple or resorts among domestic tourists and foreign tourists. They will help tourists who are looking for spiritual activities to increase awareness and help Thailand earn more from spiritual tourism.

Keywords : Spiritual Tourism, Spiritual Tourists, Development of Spiritual Tourism Destination, Tourist Behavior, Motivation of Spiritual Tourists

บทคัดย่อ

งานวิจัยครั้งนี้มีจุดประสงค์หลักเพื่อศึกษาการพัฒนาจุดหมายปลายทางแหล่งท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณกับพฤติกรรมนักท่องเที่ยวและเพื่อให้บรรลุจุดประสงค์จึงมีสามวัตถุประสงค์ย่อยได้แก่ 1) เพื่อศึกษาแรงจูงใจของนักท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณในการเดินทางมาแหล่งท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ 2) เพื่อศึกษาทัศนคติของนักท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณที่มีต่อองค์ประกอบการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ 3) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ การศึกษาครั้งนี้ได้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพและใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยมีกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณเป็นจำนวน 29 คน ที่สัมภาษณ์ ทั้งนี้ผู้วิจัยได้มีการใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบโดยบังเอิญ (Accidental Sampling) และใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา โดยผลการศึกษาพบว่า วัตถุประสงค์แรก แรงจูงใจของนักท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณในการเดินทางมาแหล่งท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ สามารถแบ่งออกเป็น 6 แรงจูงใจได้แก่ แรงจูงใจในการหลบหนีจากชีวิตประจำวัน บรรเทาความเจ็บป่วยทางร่างกายของตนเอง ต้องการพัฒนาตนเองหรือเปลี่ยนแปลงตนเองไปในทางที่ดีขึ้น การเผชิญกับการสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รัก ต้องการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ต้องการสะสมบุญ ส่วนวัตถุประสงค์ที่สอง เพื่อศึกษาทัศนคติของนักท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณที่มีต่อองค์ประกอบการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณโดยแบ่งออกเป็น 4 ประเด็น ได้แก่ 1) สิ่งดึงดูดใจทางด้านสภาพแวดล้อมที่นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญ ได้แก่ ความเงียบสงบ ความเป็นธรรมชาติ การมีความเป็นส่วนตัว การมีพลังของสถานที่ อาหารกินดีอร่อย การมีสถานที่ทำกิจกรรม การอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ผู้ให้บริการและผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีความจริงจังและการที่สถานที่นั้นให้ความรู้สึกเหมือนเป็นบ้านของตนเอง นอกจากนี้สิ่งดึงดูดใจในเรื่องการนำเสนอการให้บริการ หากเข้าร่วมกิจกรรมในสถานที่รูปแบบวัดนักท่องเที่ยวให้ความสำคัญกับการสามารถจัดคอร์สได้ด้วยตนเอง ขณะที่หากเข้าร่วมกิจกรรมในสถานที่รูปแบบรีสอร์ทนักท่องเที่ยวให้ความสำคัญกับคอร์สที่มีการออกแบบกิจกรรมเชิงจิตวิญญาณที่มีความหลากหลาย 2) สิ่งอำนวยความสะดวก ในเรื่องอาหาร นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญกับอาหารเชิงสุขภาพ ส่วนในเรื่องที่พัก หากนักท่องเที่ยวเข้าร่วมกิจกรรมเชิงจิตวิญญาณในเชิงปฏิบัติธรรมซึ่งไม่ได้มีการเสียค่าใช้จ่าย จะไม่มีการคาดหวังเรื่องที่พักต้องหรูหรา แต่หากเข้าร่วมกิจกรรมเชิงจิตวิญญาณอื่น ๆ ซึ่งต้องเสียค่าใช้จ่ายจะมีการคาดหวัง 3) เส้นทางในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญกับการสามารถเข้าถึงได้ง่ายสะดวก มีสภาพถนนไม่อันตรายและมีป้ายบอกทาง 4) การบริหารจัดการ โดยอาศัยความร่วมมือผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย นักท่องเที่ยวต่างมีมุมมองว่าการจะพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณในประเทศไทยให้มีศักยภาพ

จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากภาครัฐเป็นสำคัญในการส่งเสริมและคอยให้การช่วยเหลือ อย่างไรก็ตามจากวัตถุประสงค์ที่ 1 และ 2 ที่ได้ นำไปสู่วัตถุประสงค์ที่ 3 ในการนำเสนอแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณดังนี้

1) ในเรื่องการสร้างสิ่งดึงดูดใจ เนื่องจากการท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ คือ การท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการแก้ไขหรือปรับปรุงการดำเนินชีวิตประจำวันของนักท่องเที่ยวที่เห็นว่าเป็นปัญหา โดยการพยายามช่วยนักท่องเที่ยว ด้วยการรักษาทางจิตวิทยา ให้นักท่องเที่ยวได้วิเคราะห์ตนเอง ผ่านการทำสมาธิ ฉะนั้นหากหน่วยงานภาครัฐหรือภาคเอกชน ต้องการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในเรื่องของสภาพแวดล้อมในการจูงใจนักท่องเที่ยว จึงควรให้ความสำคัญกับสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการให้นักท่องเที่ยวสามารถสร้างสมาธิ ได้มีจิตใจที่สงบและอยู่กับตนเอง โดยคุณลักษณะของสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมแก่การทำกิจกรรมดังกล่าว เช่น การมีสภาพแวดล้อมที่เงียบสงบ เป็นต้น ซึ่งนักท่องเที่ยวได้ให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก

2) ในเรื่องสิ่งอำนวยความสะดวก สำหรับเรื่องอาหาร เนื่องจากนักท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญกับสุขภาพเป็นสำคัญ ดังนั้นในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวหน่วยงานภาครัฐหรือภาคเอกชน จึงควรให้ความสำคัญกับอาหารประเภท มังสวิรัติ อาหารเจ ส่วนเรื่องที่พิก ในกรณีของกิจกรรมเชิงจิตวิญญาณในเชิงของการปฏิบัติธรรม นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ที่มา มุ่งหวังในการทำสมาธิรวมถึงบางส่วนเน้นในเรื่องการสะสมบุญ ซึ่งนับเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่ไม่ได้คาดหวังในเรื่องความหรูหราของที่พัก ฉะนั้นในการพัฒนาจึงควรให้ความสำคัญกับการจัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานเพียงเท่านั้น เช่น ชุดเครื่องนอน

3) ในเรื่องเส้นทางการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ หน่วยงานภาครัฐหรือภาคเอกชน ควรให้ความสำคัญในเรื่อง การเข้าถึงได้ง่าย การเดินทางได้สะดวก สภาพถนนที่ไม่อันตราย รวมถึงการมีป้ายบอกทาง

4) ในเรื่องการบริหารจัดการ โดยอาศัยความร่วมมือผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย กล่าวได้ว่าในการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวใด ๆ ก็ตามจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายภาคส่วน ในการช่วยผลักดัน รวมถึงให้เกิดการรับรู้ ซึ่งอย่างไรก็ตาม การท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณในจังหวัดเชียงใหม่ หลายรีสอร์ท นับว่ามีบรรยากาศที่เอื้อต่อการทำกิจกรรมเชิงจิตวิญญาณ แต่อย่างไรก็ตาม นักท่องเที่ยวยังคงรับรู้หรือติดภาพลักษณ์เพียงว่าหากประสงค์ทำกิจกรรมในเชิงปฏิบัติธรรมต้องไปในวัดเท่านั้น ฉะนั้นแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณในอนาคต หากภาครัฐช่วยส่งเสริม โดยเฉพาะการช่วยประชาสัมพันธ์ให้เกิดการรับรู้แก่นักท่องเที่ยวภายในประเทศและนักท่องเที่ยวต่างประเทศ จะช่วยให้นักท่องเที่ยวที่กำลังมองหากิจกรรมเชิงจิตวิญญาณเกิดการรับรู้ที่มากขึ้นและช่วยให้ประเทศไทยมีรายได้จากการท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณมากขึ้น

คำสำคัญ : การท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ นักท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ แรงจูงใจของนักท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ

บทนำ

การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Wellness Tourism) สามารถแบ่งเป็น 3 ประเภท ได้แก่ 1) การท่องเที่ยวสุขภาพด้านการบริการด้านความงามและสปา 2) การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพด้านที่พักและ 3) การท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวอาจอยู่ในสถานที่แบบรีสอร์ท โรงแรม หรือสถานที่ทางศาสนา เช่น วัด ซึ่งเกี่ยวข้องกับการมุ่งเน้นในการฟื้นฟูจิตวิญญาณ กิจกรรมหลักจึงเน้นในเรื่องของจิตใจ เช่น การทำสมาธิ วิปัสสนา โยคะ (Voigt, Howat, & Brown, 2010) โดยทั้งนี้ การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ 2 รูปแบบแรก ถือเป็นที่ยอมรับกันอย่างดี โดยเฉพาะการท่องเที่ยวในเรื่องของสปาและการนวดแผนไทยในประเทศไทย เนื่องจากนับตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) ถึงฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ภาครัฐได้ให้การส่งเสริม มาโดยตลอด จนมีชื่อเสียงและได้รับการยอมรับจากนักท่องเที่ยว ในขณะที่การท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ อาจยังไม่ค่อยคุ้นหูหรือได้ยินการท่องเที่ยวในรูปแบบดังกล่าวในเมืองไทยมากนัก เนื่องจากนับเป็นรูปแบบที่ได้รับการกล่าวถึงอย่างเป็นทางการครั้งแรก โดยองค์การการท่องเที่ยวโลกแห่งสหประชาชาติ ในปี พ.ศ. 2556 ซึ่งได้มีการจัดประชุมในหัวข้อการท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ที่เมืองนินท์บิงท์ ในประเทศเวียดนาม (Børø, 2015; Cheer, Belhassen, & Kujawa, 2017) การท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ จึงนับว่าเป็นเรื่องใหม่ โดยเฉพาะการรับรู้คำว่า “การท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ” ในทั่วโลกหรือกระทั่งประเทศไทย หลายคนจึงมักสับสนหรือเข้าใจผิดว่า เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวเดียวกับ “การท่องเที่ยวเชิงศาสนา” (Fedorova, 2016)

สำหรับการท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ (Spiritual Tourism) แม้จะเป็นเรื่องใหม่ แต่อนาคตข้างหน้าจะมีบทบาทสำคัญอย่างมากและมีการคาดการณ์ว่าตลาดการท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณจะมีการเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง (Fedorova, 2016) ทั้งนี้หากสามารถพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวดังกล่าวอย่างเหมาะสม จะถือเป็นการท่องเที่ยวที่สร้างสรรค์มีคุณค่าและคุณประโยชน์แก่ประเทศชาติเป็นอย่างมาก เพราะช่วยแก้ปัญหาสังคม ปัจจุบัน ในการที่มีสภาพจิตใจแย่ลง อันทำให้ผู้คนในสังคม มีคุณภาพชีวิตที่ต่ำและสามารถใช้ชีวิตได้อย่างมีความสุข (Cheer et al., 2017) และช่วยลดค่าใช้จ่ายในการต้องจ่ายยาที่แพงเพื่อรักษาสภาพจิตใจที่ย่ำแย่ (Somasundram, 2011) รวมถึงเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวทางเลือกใหม่ซึ่งจะช่วยลดปัญหาการตาย การเกิดอุบัติเหตุ ในเทศกาลสำคัญ เช่น สงกรานต์ ปีใหม่ที่ผู้คนมักมีการเฉลิมฉลองด้วยการเดิน ตีมสุมรา หันมาเข้าสู่การท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ เช่นในรูปแบบของการปฏิบัติธรรมในสถานที่วัด (Lengyel, 2016) และท้ายที่สุดยังช่วยรักษาทรัพยากรธรรมชาติ ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม จึงเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่เน้นสร้างความเติบโตในการนำรายได้สู่ประเทศชาติควบคู่กับความยั่งยืนทางด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม (Aggarwal, Guglani, & Goel, 2008)

ฉะนั้น ในช่วงเร็ว ๆ นี้หลายประเทศจึงพยายามพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ เพื่อรองรับโอกาสในอนาคต (Chinthaka & Senarathna, 2012) จึงไม่อาจมองข้ามในเรื่องการทำความเข้าใจแรงจูงใจหรือทัศนคติในด้านต่าง ๆ ของนักท่องเที่ยวที่มีผลต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวได้ เพราะจะทำให้นักท่องเที่ยว

ตัดสินใจมายังจุดหมายปลายทางนั้น ๆ และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยว รวมถึงมีพฤติกรรมที่อยากกลับมาซ้ำ เนื่องจากสามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวให้เกิดความประทับใจ มีความทรงจำที่ดี ๆ ต่อแหล่งท่องเที่ยว นั้น ๆ (Akis, Peristianis, & Warner, 1996; Ballantyne, Packer, & Falk, 2011; Brodie, Ilic, Juric, & Hollebeek, 2013; Li & Cai, 2012)

ในส่วนของการศึกษา การศึกษาการท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ ยังคงเป็นเรื่องใหม่ แต่ช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา การท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ ถือเป็นเรื่องที่นักวิชาการทั่วโลกได้เริ่มให้ความสำคัญเพิ่มขึ้น (Bhriku Kumar Nath, 2017) ทั้งนี้จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณที่ผ่านมามีจำนวนทั้งสิ้น 28 การศึกษา สามารถแบ่งได้ 7 ประเด็น ได้แก่ 1) ประสบการณ์ที่นักท่องเที่ยวได้รับ 2) แรงจูงใจของการท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณและสิ่งดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ 3) การท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณในการตลาด 4) การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ 5) ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อแหล่งท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ 6) ความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ และ 7) แนวคิดและปรากฏการณ์เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ (Katherine Bone, 2011; Kate Bone, 2013; Gilbert, 2010; Kim, Chiang, & Tang, 2017)

ทั้งนี้จากการทบทวนวรรณกรรมข้างต้น พบว่า 1) ประเด็นที่มีการศึกษามากที่สุดคือ ประสบการณ์ที่นักท่องเที่ยวได้รับจำนวน 9 การศึกษา และที่มีน้อยที่สุดคือ ความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ จำนวน 1 การศึกษา 2) การศึกษาการท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณในบริบทของประเทศไทยยังมีการศึกษาน้อยมาก เนื่องจากส่วนใหญ่จะศึกษาในบริบทของประเทศอินเดีย 3) งานวิจัยส่วนใหญ่จะศึกษาในฝั่งอุปสงค์ คือ นักท่องเที่ยวเป็นหลักและเน้นศึกษาด้วยวิธีวิจัยเชิงปริมาณ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ผู้วิจัยพิจารณาเห็นว่า ณ ปัจจุบัน การศึกษาด้วยวิธีวิจัยเชิงคุณภาพในบริบทของประเทศไทยยังไม่ค่อยมีผู้ศึกษาเรื่องการพัฒนาจุดหมายปลายทางแหล่งท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณกับพฤติกรรมนักท่องเที่ยว เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญที่ต้องศึกษาในครั้งนี้ เพราะหากประเทศไทยสามารถพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณให้มีศักยภาพ นอกจากจะสามารถดึงดูดเงินเข้าสู่ประเทศได้มากขึ้นจากการที่นักท่องเที่ยวต่างชาติเดินทางเข้ามาใช้บริการ สิ่งสำคัญยังสามารถช่วยแก้ไขปัญหาในระดับชาติ เช่น ในเรื่องปัญหาสุขภาพจิตของผู้คน

วัตถุประสงค์

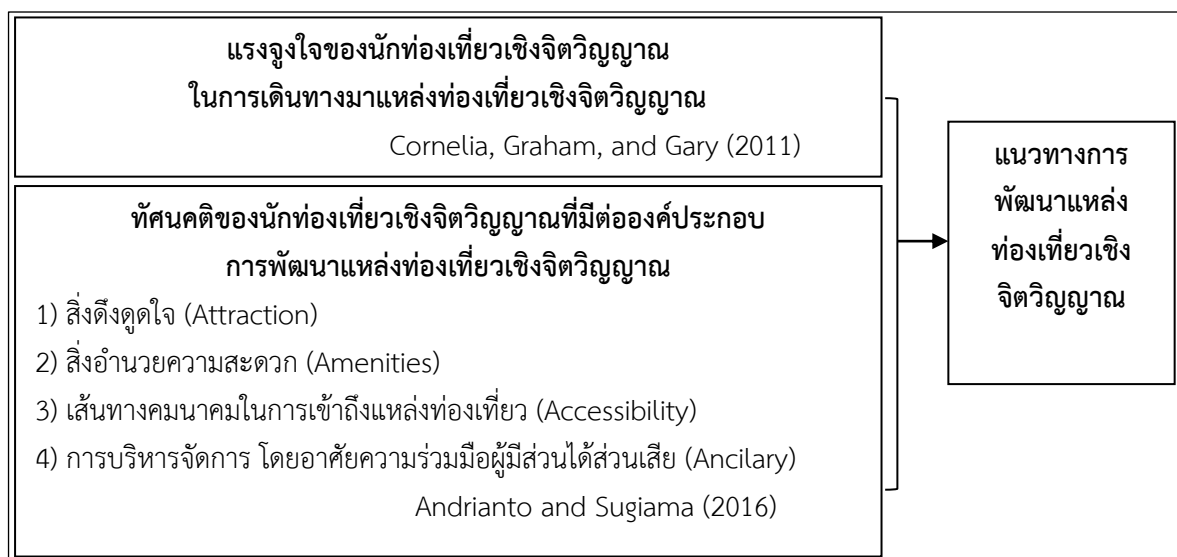
งานวิจัยครั้งนี้มีจุดประสงค์หลักเพื่อศึกษาการพัฒนาจุดหมายปลายทางแหล่งท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณกับพฤติกรรมนักท่องเที่ยวและเพื่อให้บรรลุจุดประสงค์หลักจึงมีสามวัตถุประสงค์ย่อยได้แก่ 1) เพื่อศึกษาแรงจูงใจของนักท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณในการเดินทางมาแหล่งท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ 2) เพื่อศึกษาทัศนคติของนักท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณที่มีต่อองค์ประกอบการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณและ 3) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเรื่องการพัฒนาจุดหมายปลายทางแหล่งท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณกับพฤติกรรมนักท่องเที่ยว ซึ่งการวิจัยได้ดำเนินการภายในขอบเขตการศึกษา 3 ด้าน คือ 1) ขอบเขตด้านเนื้อหา ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดเรื่องแรงจูงใจของนักท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณของ Cornelia et al. (2011) ในการพิจารณาและแนวคิดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของ Andrianto and Sugiana (2016) ในกำหนดประเด็นที่ควรพิจารณาในครั้งนี้ 2) ขอบเขตด้านประชากรที่ใช้ในการศึกษา ผู้วิจัยได้ศึกษานักท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณกรณีศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ 3) ขอบเขตด้านพื้นที่ ผู้วิจัยได้เลือกศึกษาในแหล่งท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณสถานที่รูปแบบวัดและรีสอร์ท กรณีศึกษาจังหวัดเชียงใหม่

กรอบแนวคิด

จากการศึกษาเอกสารต่าง ๆ แนวคิด ทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปแนวคิดเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยได้ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการทำวิจัย

นิยามศัพท์เฉพาะ

การท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ (Spiritual Tourism) หมายถึง การท่องเที่ยวที่นำเสนอการเน้นพัฒนาทางจิตวิญญาณรวมถึงมุ่งเน้นแก้ไขหรือปรับปรุงการดำเนินชีวิตประจำวันของนักท่องเที่ยวที่เห็นว่าเป็นปัญหา จึงพยายามช่วยนักท่องเที่ยว ด้วยการรักษาทางจิตวิทยา เพื่อให้นักท่องเที่ยวมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น (Norman, 2012, 1)

นักท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ (Spiritual Tourists) หมายถึง นักท่องเที่ยวที่แสวงหาจุดหมายปลายทางที่ตอบสนองเรื่องสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น (Norman, 2012, 21)

การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว หมายถึง การวิเคราะห์ความต้องการหรือทัศนคติของนักท่องเที่ยวต่อองค์ประกอบการท่องเที่ยวที่สำคัญ เพื่อใช้ในการวางแผนและพัฒนาการท่องเที่ยวในทิศทางที่ถูกต้อง เนื่องจากมีส่วนสำคัญในการทำให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจมายังแหล่งท่องเที่ยวนั้น ๆ และมีผลต่อการพัฒนาใน

ทิศทางแห่งความสำเร็จหรือล้มเหลว อย่างไรก็ตาม องค์ประกอบการพัฒนาการท่องเที่ยวที่สำคัญในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ สิ่งดึงดูดใจ สิ่งอำนวยความสะดวก เส้นทาง การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว และการบริหารจัดการ โดยอาศัยความร่วมมือผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Andrianto & Sugiyama, 2016, 2)

แรงจูงใจของนักท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ (Motivation of Spiritual Tourists) หมายถึง นักท่องเที่ยวที่มีแรงจูงใจ ได้แก่ 1) แสวงหาจิตวิญญาณ 2) แสวงหาการยกระดับจิตใจ 3) แสวงหาการเสริมสร้างสภาพร่างกาย เช่น การแสวงหาการออกกำลังกายและการควบคุมการกิน รวมถึง 4) แสวงหาสถานที่ที่ช่วยให้เกิดมุมมองเชิงบวก (Cornelia et al., 2011, 13)

พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ หมายถึง การวิเคราะห์พฤติกรรมและทัศนคติของนักท่องเที่ยวในการตัดสินใจมายังแหล่งท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ นับมีความสำคัญต่อการนำเสนอแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ (Satpathy & Mahalik, 2010, 2)

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กิจกรรมของการท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ สามารถแบ่งออกได้ 5 หมวดหมู่ คือ 1) การบำบัดด้วยการมุ่งเน้นการเคลื่อนไหว ได้แก่ โยคะ ไทชิ ชี่กง กังฟู 2) การบำบัดด้วยพลังงาน ได้แก่ การรักษาแบบสัมผัส เรกิ 3) กิจกรรมที่เกี่ยวกับการทำสมาธิ ได้แก่ การนั่งสมาธิเบื้องต้น การนั่งสมาธิแบบวิปัสสนา ซึ่งการนั่งสมาธิรูปแบบดังกล่าวนิยมทำเมื่อเข้าร่วมกิจกรรมเชิงการปฏิบัติธรรม การสวดมนต์ 4) การศึกษาด้านโภชนาการ เช่น ทำอาหารเชิงสุขภาพ 5) การให้คำปรึกษาด้านสภาพจิตใจและจิตบำบัด เช่น เรื่องความเครียดอันมาจากปัญหาต่าง ๆ (Voigt, 2010)

อย่างไรก็ตาม ในเรื่องแรงจูงใจในการทำกิจกรรมเชิงจิตวิญญาณ ในงานวิจัยของ Schedneck (2016) ได้มีการศึกษาแรงจูงใจของนักท่องเที่ยวที่ได้เดินทางไปทำกิจกรรมเชิงจิตวิญญาณในเชิงการปฏิบัติธรรมที่วัดพระธาตุศรีจอมทอง ซึ่งพบว่า นักท่องเที่ยวชาวอเมริกา ซึ่งชื่อว่า สตีฟ (Steve) เริ่มแรกที่ยอยากมาลองปฏิบัติธรรม เนื่องจากได้เผชิญกับปัญหาในชีวิต จากการสูญเสียงาน ทำให้รู้สึกเครียด เมื่อเกิดสถานการณ์เช่นนี้ จึงอยากหาทางออกให้กับชีวิตตนเอง ด้วยการทำสมาธิ แต่อย่างไรก็ตาม ในรัฐที่สตีฟอยู่ ไม่ได้มีการคาดหวังว่า การได้นั่งสมาธิจะช่วยได้ ส่วนนักท่องเที่ยวชาวไอร์แลนด์ ชื่อว่าแซลลี (Lehto, Brown, Chen, & Morrison, 2006) ที่วัดโชดหิน จังหวัดระยอง เริ่มแรกที่ยอยากมาลองปฏิบัติธรรม เนื่องจากได้เผชิญกับความท้อแท้ ความซึมเศร้า การมีปัญหในเรื่องการดื่มและได้รับการดูแลจากผู้อื่น ส่วนงานวิจัยของ Chan-Ob (1999) ซึ่งได้มีประเด็นศึกษาเกี่ยวกับแรงจูงใจของนักท่องเที่ยวที่ได้เดินทางไปทำกิจกรรมเชิงจิตวิญญาณอย่างการปฏิบัติธรรมในวัดจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งพบว่า แรงจูงใจที่มาสอดคล้องกับ Schedneck (2016) กล่าวคือ เนื่องมาจากการเผชิญปัญหาในชีวิตประจำวันอันก่อให้เกิดความทุกข์ โดยมีสาเหตุมาจากความเครียด ภาวะซึมเศร้าและปัญหาครอบครัวจึงได้มาปฏิบัติธรรมจำนวน 7 วัน

แนวคิดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ประเด็นที่ควรพิจารณาได้แก่ 1) สิ่งดึงดูดใจ 2) เส้นทางคมนาคมในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว 3) สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) 4) การบริหารจัดการ โดยอาศัยความร่วมมือผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Andrianto & Sugiana, 2016)

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณในแหล่งท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ จังหวัดเชียงใหม่ โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาจำนวน 29 คน ซึ่งผู้วิจัยได้มีการใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบโดยบังเอิญ (Accidental Sampling) เนื่องจาก ในการลงภาคสนามครั้งนี้ ทางแหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่ไม่สามารถจัดเตรียมนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายไว้ให้ได้ เมื่อลงภาคสนาม หากผู้วิจัยพบเจอนักท่องเที่ยวที่มาเข้าร่วมกิจกรรมเชิงจิตวิญญาณ ผู้วิจัยจะมีการแนะนำตัวเองและขอเก็บข้อมูลกับนักท่องเที่ยวกลุ่มดังกล่าว ส่วนการเลือกพื้นที่ในการศึกษา ผู้วิจัยได้อาศัยหลักเกณฑ์คือ 1) การปรากฏตัวของปรากฏการณ์ที่น่าสนใจศึกษาอยู่ในพื้นที่นั้น 2) ความเป็นไปได้ของการศึกษา ซึ่งเกี่ยวข้องกับขนาดของพื้นที่ในการศึกษา (Supanee, 2009) ฉะนั้นจากการพิจารณาหลักเกณฑ์ดังกล่าว ผู้วิจัยจึงเลือกศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ เนื่องจาก จังหวัดเชียงใหม่เป็นจังหวัดที่นักท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณนิยมเดินทางมา ติด 1 ใน 3 ลำดับแรกในประเทศไทย รวมถึงมีจำนวนวัดที่มีการเปิดเป็นศูนย์สมาธินานาชาติ (International Meditation) มากที่สุดในประเทศไทย (Chuennapha, 2016) อย่างไรก็ตามพื้นที่ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกศึกษา จำนวน 7 แห่ง โดยแบ่งออกเป็นในส่วนของวัด 5 แห่ง ได้แก่ 1) วัดร่ำเปิง (ตโปธารา) 2) วัดพระธาตุศรีจอมทอง 3) วัดพระธาตุดอยสุเทพราชวรวิหาร 4) วัดถ้ำดอยโตน 5) วัดอุโมงค์ และส่วนรีสอร์ท จำนวน 2 แห่ง ได้แก่ 1) จีริง เฮลท์ วิลเลจ รีสอร์ท 2) เดอะภาวนา เชียงใหม่ รีสอร์ท

สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งจัดทำแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้างและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis)

ทั้งนี้การศึกษาได้ดำเนินการตั้งแต่เดือนมกราคม - เดือนธันวาคม พ.ศ. 2561 โดยกระบวนการของการศึกษา รวมไปถึงการทบทวนวรรณกรรม การออกแบบเครื่องมือ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษาและนำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อรายงานผลการศึกษา

ผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่องการพัฒนาจุดหมายปลายทางแหล่งท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณกับพฤติกรรมนักท่องเที่ยวนำเสนอผลการวิจัยได้ดังนี้

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ผลการวิจัยเกี่ยวกับลักษณะประชากรศาสตร์ของนักท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณในการเดินทางมาแหล่งท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ พบว่า จากการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกนักท่องเที่ยวจำนวน 29 คน

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงจำนวน 25 คน และเพศชายจำนวน 4 คน โดยส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 41 - 50 จำนวน 10 คน รองลงมาคือ อายุระหว่าง 51 - 60 จำนวน 8 คน ถัดมาคือ อายุระหว่าง 31 - 40 จำนวน 5 คน ตามด้วย อายุระหว่าง 21 - 30 จำนวน 4 คน และท้ายสุด อายุระหว่าง 61 - 70 จำนวน 1 คน เช่นเดียวกับอายุระหว่าง 71 - 80 ซึ่งมีจำนวน 1 คน สำหรับอาชีพ ณ ปัจจุบัน ส่วนใหญ่ไม่ได้ทำงาน จำนวน 10 คน รองลงมาคือ อาชีพทำธุรกิจส่วนตัว (เป็นเจ้าของกิจการ) จำนวน 5 คน ถัดมาคือ อาชีพค้าขาย จำนวน 4 คนเช่นเดียวกับอาชีพพนักงานในบริษัทเอกชน ซึ่งมีจำนวน 4 คน ตามด้วยอาชีพอาจารย์ในมหาวิทยาลัย จำนวน 3 คน และท้ายสุดคือ อาชีพรับจ้างอิสระ จำนวน 1 คน เช่นเดียวกับอาชีพพนักงานหน่วยงานราชการ ซึ่งมีจำนวน 1 คน และอาชีพพยาบาล ซึ่งมีจำนวน 1 คน ส่วนถิ่นฐานที่อาศัย ณ ปัจจุบัน ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 16 คน รองลงมาคือ จังหวัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 9 คน ถัดมาคือ จังหวัดลำปาง จำนวน 2 คน ตามด้วยจังหวัดขอนแก่น จำนวน 1 คนและ ณ ปัจจุบัน อาศัยอยู่ฮ่องกงจำนวน 1 คน

แรงจูงใจของนักท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณในการเดินทางมาแหล่งท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ

ผลการศึกษาพบว่า สามารถแบ่งออกเป็น 6 แรงจูงใจ ได้แก่ 1) แรงจูงใจแรกคือ ต้องการหลบหนีจากชีวิตประจำวัน จึงต้องการหาสถานที่สงบ โดยสามารถแบ่งย่อยได้เป็น 2 เหตุผลคือ เหตุผลแรก เนื่องจากการใช้ชีวิตประจำวัน ต้องเผชิญกับความทุกข์ เช่น การเผชิญกับจิตใจที่คับแคบของคนในสมัยปัจจุบัน ซึ่งไม่ได้มีความเอื้ออาทรต่อกันเหมือนสมัยอดีต การเผชิญกับการแข่งขัน อาทิ เรื่องงาน หรือปัญหาเรื่องการทำงาน ปัญหาครอบครัว รวมถึงการทำงานในโรงพยาบาลที่ต้องพบเจอกับการเห็นภาพความสูญเสีย จึงต้องการหาสถานที่สงบเงียบ ส่วนเหตุผลที่สอง เนื่องจากการออกจากสื่อสังคมออนไลน์ 2) มีแรงจูงใจบรรเทาความเจ็บป่วยทางร่างกายของตนเอง กล่าวคือ การที่คนเราเจ็บป่วยหรือป่วยเป็นโรคในบางครั้งอาจทำให้จิตใจห่อเหี่ยว อันทำให้ร่างกายแย่ลงตาม ฉะนั้นในการได้เข้าร่วมกิจกรรมเชิงจิตวิญญาณ คือ การช่วยทำให้จิตใจสงบขึ้น นิ่งขึ้น และบรรเทาการคิดถึงแต่เรื่องเดิม ๆ ในอาการเจ็บป่วยในเชิงลบ 3) มีแรงจูงใจต้องการพัฒนาหรือเปลี่ยนแปลงตนเองให้เป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้น สามารถแบ่งย่อยได้ 2 เหตุผล ได้แก่ 1. ต้องการเปลี่ยนทัศนคติให้มีมุมมองเชิงบวกมากขึ้น กล่าวคือ การปฏิบัติธรรม หรือธรรมะ คือ การสอนให้เข้าใจเหตุและผล ซึ่งจะช่วยให้สามารถเข้าใจสิ่งรอบตัวมากขึ้น อันทำให้เกิดการปล่อยวางบางสิ่งบางอย่าง รู้จักรับกับความโกรธ ความมีนิสัยใจร้อนให้เย็นขึ้น รวมถึงช่วยลดอัตตาในตนเอง และรู้จักเห็นอกเห็นใจผู้อื่น หรือมีเมตตา รู้จักให้อภัยผู้อื่นมากขึ้น เป็นการเปลี่ยนมุมมองให้มองโลกในเชิงบวกมากขึ้น 2. ลดความกลัว กล่าวคือ ด้วยชีวิตของคนเรา ที่เมื่อโตขึ้นหรือเข้าสู่วัยทำงาน อาจต้องไปอยู่ในสถานที่หรือสภาพแวดล้อมที่ไม่ใช่บ้านเกิดของเรา ทำให้เรารู้สึกไม่คุ้นเคย จึงต้องการหาสถานที่ที่ช่วยให้สงบจิตใจ และสามารถปรับตัวอยู่กับสภาพแวดล้อมที่ไม่คุ้นเคยได้ 4) มีแรงจูงใจมาจากการเผชิญกับการสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รัก กล่าวคือ เมื่อต้องเผชิญกับการสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รัก ที่อยู่ด้วยกันมานาน มีความผูกพันกัน เช่น พ่อ แม่ ลูก อาจทำให้ชีวิตทางออกไม่เจอ เมื่ออยู่ที่บ้านก็ได้แต่จมอยู่กับความคิดถึง จนทำให้อาจเกิดความรู้สึกว่าเราจะใช้ชีวิตต่อไปได้หรือไม่ หรือสามารถทำสิ่งอื่น ๆ ได้หรือไม่ ซึ่งอย่างไรก็ตาม กิจกรรมเชิงจิตวิญญาณ เช่น การปฏิบัติธรรม นับเป็นทางเลือกหนึ่งสำหรับกลุ่มคนเหล่านี้ 5) มีแรงจูงใจในการต้องการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ

กล่าวคือ เนื่องจากในชีวิตประจำวัน น้อยมากที่จะมีผู้มาสอนให้เข้าใจในเรื่องการปฏิบัติธรรม รวมถึงน้อยมากที่เราจะมีโอกาสได้ทำ เนื่องจากชีวิตประจำวันที่เร่งรีบ ทำให้เราไม่สามารถมีเวลาในการปฏิบัติ 6) มีแรงจูงใจต้องการสะสมบุญ เนื่องจากนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้มีความเชื่อว่าการปฏิบัติธรรมเป็นสิ่งที่ดีต่อตนเอง และจะช่วยให้อายุยืนยาวได้ตลอดชีวิตจากการปฏิบัติธรรมติดตัวเราไปตลอด

ทัศนคติของนักท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณที่มีต่อองค์ประกอบการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ

ผลการศึกษาทัศนคติของนักท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณที่มีต่อองค์ประกอบการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ พบว่า

1) ด้านสิ่งดึงดูดใจ นักท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณให้ความสำคัญในสภาพแวดล้อมที่มีความเงียบสงบมากที่สุด รองลงมาคือ ความเป็นธรรมชาติ ตามด้วยการมีความเป็นส่วนตัว การมีพลังของสถานที่ อาหารกินดีอร่อยและสุดท้ายคือ การมีสถานที่ทำกิจกรรม การอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ผู้ให้บริการและผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีความจริงใจและการที่สถานที่นั้นให้ความรู้สึกเหมือนเป็นบ้านของตน อย่างไรก็ตาม จุดแตกต่างในเรื่องสิ่งดึงดูดใจของนักท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณในการเดินทางเข้าร่วมกิจกรรมในสถานที่รูปแบบวัดและรูปแบบรีสอร์ท กล่าวคือ ในการมีพลังของสถานที่ นักท่องเที่ยวที่เข้าร่วมกิจกรรมในสถานที่รูปแบบวัดจะให้ความสำคัญ ขณะที่ นักท่องเที่ยวที่เข้าร่วมกิจกรรมในสถานที่รูปแบบรีสอร์ทจะไม่ได้ให้ความสำคัญ นอกจากนี้ ในเรื่องอาหารกินดีอร่อย นักท่องเที่ยวที่เข้าร่วมกิจกรรมในสถานที่รูปแบบรีสอร์ทจะให้ความสำคัญ ขณะที่นักท่องเที่ยวที่เข้าร่วมกิจกรรมในสถานที่รูปแบบวัดจะไม่ได้ให้ความสำคัญมากนัก ส่วนในเรื่องความปลอดภัย หากนักท่องเที่ยวได้เดินทางไปเข้าร่วมกิจกรรมเชิงจิตวิญญาณในสถานที่รูปแบบวัดจะไม่ได้มีการให้ความสำคัญในการต้องมีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย เนื่องจาก นักท่องเที่ยวมีมุมมองว่าวัดเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ ดังนั้นจึงผู้รายน่าจะไม่กล้าทำสิ่งที่ไม่ดีภายในวัด แต่อย่างไรก็ตามหากนักท่องเที่ยวได้เดินทางไปเข้าร่วมกิจกรรมเชิงจิตวิญญาณในสถานที่รูปแบบรีสอร์ท จะมีการให้ความสำคัญในการที่จำเป็นต้องมีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย นอกจากนี้การนำเสนอการให้บริการ หากกิจกรรมเชิงจิตวิญญาณจัดในสถานที่รูปแบบวัด นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ต้องการให้ทางวัดมีการเปิดให้บริการกิจกรรมเชิงจิตวิญญาณในการปฏิบัติธรรมทุกวัน เนื่องจาก นักท่องเที่ยวจะสามารถกำหนดคอร์สได้เองในการเลือกวันและระยะเวลาที่ประสงค์ในการทำกิจกรรม ขณะที่หากกิจกรรมเชิงจิตวิญญาณจัดในสถานที่รูปแบบรีสอร์ท การนำเสนอคอร์สนักท่องเที่ยวต้องการให้ทางรีสอร์ทมีการจัดคอร์สโดยมีกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น ในหนึ่งคอร์สประกอบด้วย การนั่งสมาธิ การทำโยคะ ไทเก๊ก ซี่กง การทำเรกิ

2) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ในเรื่องของอาหาร นักท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณโดยมากประสงค์ให้ทางแหล่งท่องเที่ยวจัดเตรียมอาหารที่ดีต่อสุขภาพ เช่น อาหารมังสวิรัต อาหารเจ เนื่องจากการท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณนับเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ซึ่งนักท่องเที่ยวมีความใส่ใจในเรื่องสุขภาพ รวมถึงกิจกรรมเชิงจิตวิญญาณบางกิจกรรม เช่น กิจกรรมเชิงปฏิบัติธรรม นักท่องเที่ยวมีความสำคัญในการทานอาหารมังสวิรัต เนื่องจากไม่อยากฆ่าสัตว์หรือเบียดเบียนสัตว์ ซึ่งมีนักท่องเที่ยวส่วนน้อยเท่านั้นที่ต้องการอาหารทั่วไป เนื่องจากละเว้นการฆ่าสัตว์ไม่ได้ นอกจากนี้ในเรื่องของห้องพัก หากเป็นกิจกรรม

เชิงจิตวิญญาณในเชิงปฏิบัติธรรม เนื่องจาก นักท่องเที่ยวที่เข้าร่วมการปฏิบัติธรรมในสถานที่รูปแบบปริสอร์ทและวัด จะไม่มีค่าใช้จ่ายในการเข้าร่วมกิจกรรมรวมถึงค่าที่พัก ฉะนั้น จึงไม่ได้คาดหวังในเรื่องความหรูหราของที่พัก จึงสามารถนอนกับฟูกนอนได้ โดยไม่จำเป็นต้องมีเตียงนอน เนื่องจากการปฏิบัติหลักของศีล 8 แต่หากนักท่องเที่ยวเข้าร่วมกิจกรรมเชิงจิตวิญญาณอื่น ๆ ที่ต้องเสียค่าใช้จ่าย เช่น เรกิ จะมีการคาดหวังในเรื่องความหรูหราของที่พัก เนื่องจากกิจกรรมดังกล่าวต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเข้าร่วม

3) ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณมีการให้ความสำคัญกับเส้นทางการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวซึ่งสามารถเข้าถึงได้ง่าย สะดวก มีสภาพถนนไม่อันตรายและมีป้ายบอกทาง

4) ด้านการบริหารจัดการ โดยอาศัยความร่วมมือผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ณ ปัจจุบันเนื่องจากการท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณยังไม่ค่อยได้รับการส่งเสริมจากภาคส่วนต่าง ๆ ซึ่งความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อภาครัฐสามารถแบ่งออกเป็น 2 เรื่อง ได้แก่

เรื่องแรก การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ นักท่องเที่ยวประสงค์ให้ทางภาครัฐส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณให้มากขึ้น เนื่องจาก การจะพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณในประเทศไทยให้มีศักยภาพจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากภาครัฐ และหากในประเทศไทยมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณที่มีศักยภาพ จะช่วยแก้ไขปัญหในเรื่องสุขภาพจิต ความเครียด การคิดฆ่าตัวตาย รวมถึงการท่องเที่ยวรูปแบบดังกล่าวจะสามารถช่วยกระทรวงสาธารณสุขลดงบประมาณในการแก้ไขเรื่องสุขภาพจิตของคน นอกจากนี้ นักท่องเที่ยวยังอยากให้ภาครัฐช่วยประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวที่มีการจัดกิจกรรมเชิงจิตวิญญาณในประเทศไทย เนื่องจากประเทศไทย สถานที่หลายแห่งน่าจะมีความสงบ มีสถานที่ซึ่งเอื้อแก่การทำกิจกรรมเชิงจิตวิญญาณ ซึ่งทั้งนี้ต่างชาตินับว่าสนใจมาทำกิจกรรมเชิงจิตวิญญาณในประเทศไทยเช่นกัน แต่ในลักษณะรีสอร์ทที่มีการจัดกิจกรรมเชิงจิตวิญญาณ เช่น การปฏิบัติธรรม ชาวต่างชาติยังไม่ค่อยรู้จัก เรื่องที่สอง ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อภาครัฐในการช่วยเหลือเรื่องต่าง ๆ แก่แหล่งท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ กล่าวได้ว่า นักท่องเที่ยวประสงค์ให้ทางภาครัฐช่วยสนับสนุนเงินทุน ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้มีความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยว เนื่องจาก ณ ปัจจุบัน ในประเทศไทย การนำเสนอกิจกรรมเชิงจิตวิญญาณอย่างเป็นทางการพบว่ามีอยู่ไม่มากนัก ยังคงอยู่ในรูปแบบสถานที่วัดเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งอย่างไรก็ตาม วัดนับเป็นสถานที่ที่มีข้อจำกัดในเรื่องเงินทุน ฉะนั้นในการพัฒนาสถานที่ ณ ปัจจุบัน จึงมาจากผู้ที่เคยมาปฏิบัติธรรมแล้วเกิดความศรัทธาจึงได้นำเงินมาบริจาคเป็นหลัก

ส่วนความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อภาคเอกชน กล่าวได้ว่า ณ ปัจจุบัน ยังไม่ค่อยพบบริษัทนำเที่ยวที่มีการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ ซึ่งนักท่องเที่ยวอยากให้มีการจัดนำเที่ยว เนื่องจากต้องการให้บริษัทนำเที่ยวคอยอำนวยความสะดวกในเรื่องการติดต่อประสานงานและการพาไปถึงจุดหมายปลายทางของแหล่งท่องเที่ยววนั้น ๆ เพราะในบางครั้งผู้สูงอายุบางท่านต้องการไปทำกิจกรรมเอง

นอกจากนี้ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อผู้ประกอบการในสถานที่รีสอร์ท กล่าวได้ว่า นักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นในการอยากให้ผู้ประกอบการ พัฒนากิจกรรมเชิงจิตวิญญาณ เช่น การปฏิบัติธรรมในแหล่งท่องเที่ยวในสถานที่รูปแบบปริสอร์ทในประเทศไทยให้มากขึ้น เนื่องจากการจัดกิจกรรมปฏิบัติธรรมใน

รีสอร์ท จะเหมาะสมกับผู้ที่กำลังริเริ่มในการปฏิบัติธรรม หรือเด็กและวัยรุ่นที่ยังติดสบาย เพราะหากจัดในแหล่งท่องเที่ยวในสถานที่รูปแบบวัด บุคคลเหล่านี้อาจจะยังไม่กล้ามา

แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ

อย่างไรก็ตามจากวัตถุประสงค์ที่ 1 และ 2 ที่ได้ สามารถเสนอแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณดังนี้

1) ในเรื่องการสร้างสิ่งดึงดูดใจ เนื่องจากการท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ คือ การท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการแก้ไขหรือปรับปรุงการดำเนินชีวิตประจำวันของนักท่องเที่ยวที่เห็นว่าเป็นปัญหา โดยการพยายามช่วยนักท่องเที่ยว ด้วยการรักษาทางจิตวิทยา ให้นักท่องเที่ยวได้วิเคราะห์ตนเอง ผ่านการทำสมาธิ ฉะนั้นหากหน่วยงานภาครัฐหรือภาคเอกชน ต้องการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในเรื่องของสภาพแวดล้อมในการจูงใจนักท่องเที่ยว จึงควรให้ความสำคัญกับสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการให้นักท่องเที่ยวสามารถสร้างสมาธิ ได้มีจิตใจที่สงบและอยู่กับตนเอง โดยคุณลักษณะของสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมแก่การทำกิจกรรมดังกล่าว เช่น การมีสภาพแวดล้อมที่เงียบสงบ เป็นต้น ซึ่งนักท่องเที่ยวได้ให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก ส่วนในการนำเสนอการให้บริการ หากเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณในสถานที่รูปแบบวัด อาจมีข้อจำกัดในการไม่สามารถนำเสนอคอร์สกิจกรรมเชิงจิตวิญญาณที่หลากหลาย เพราะกิจกรรมบางอย่างอาจมีความไม่เหมาะสมหากทำในสถานที่รูปแบบวัด เช่น โยคะ ซึ่งบางท่าต้องมีการยกขา ซึ่งอาจไม่เหมาะสม ฉะนั้นหากหน่วยงานภาครัฐหรือภาคเอกชนต้องการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในสถานที่รูปแบบวัด ให้มีศักยภาพ ควรส่งเสริมให้ทางวัดมีการเปิดให้บริการกิจกรรมเชิงจิตวิญญาณทุกวัน เพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ตามวันที่สะดวก รวมถึงสามารถกำหนดระยะเวลาในการเข้าร่วมกิจกรรมเองได้ ขณะที่หากเป็นแหล่งท่องเที่ยวในสถานที่รูปแบบรีสอร์ท หน่วยงานภาครัฐหรือภาคเอกชน ควรส่งเสริมในการพัฒนากิจกรรมเชิงจิตวิญญาณที่เกี่ยวข้องกับการทำสมาธิให้มีความหลากหลาย เช่น มีกิจกรรมโยคะ ไทชิ ชี่กง การทำสมาธิ การให้คำปรึกษาเรื่องสภาพจิตใจ เพื่อสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้รู้สึกคุ้มค่าแก่การมาและทำให้นักท่องเที่ยวมีการพำนักรีสอร์ทในระยะยาวขึ้นและรีสอร์ทสามารถสร้างรายได้ได้มากขึ้น

2) ในเรื่องสิ่งอำนวยความสะดวก สำหรับเรื่องอาหาร เนื่องจากนักท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญกับสุขภาพเป็นสำคัญ ดังนั้นในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวหน่วยงานภาครัฐหรือภาคเอกชน จึงควรให้ความสำคัญกับอาหารประเภท มังสวิรัติ อาหารเจ หลีกเลี่ยงการจัดเตรียมอาหารที่ส่งผลเสียต่อสุขภาพ เช่น อาหารจานด่วน ส่วนเรื่องที่พบบ่อยในกรณีของกิจกรรมเชิงจิตวิญญาณในเชิงของการปฏิบัติธรรม นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ที่มา มุ่งหวังในการทำสมาธิรวมถึงบางส่วนเน้นในเรื่องการสะสมบุญ ซึ่งนับเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่ไม่ได้คาดหวังในเรื่องความหรูหราของที่พัก ฉะนั้นในการพัฒนาจึงควรให้ความสำคัญกับการจัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานเพียงเท่านั้น เช่น ชุดเครื่องนอน ในขณะที่กิจกรรมเชิงจิตวิญญาณอื่น ๆ เช่น เริง เนื่องจากในการเข้าร่วมกิจกรรมต้องเสียค่าใช้จ่าย จึงมีความคาดหวังในเรื่องที่พักต้องมีความหรูหรา และมีสิ่งอำนวยความสะดวกที่เพียบพร้อม ฉะนั้นแหล่งท่องเที่ยวที่ประสงค์จะ

จัดเตรียมกิจกรรมเชิงจิตวิญญาณ เช่น เกริก จึงควรคำนึงถึงเรื่องดังกล่าวในการวางแผนการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

3) ในเรื่องเส้นทางการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว กล่าวได้ว่า นักท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณนับว่าให้ความสำคัญกับเส้นทางการเข้าถึงได้ง่าย สะดวก การมีสภาพถนนไม่อันตรายและมีป้ายบอกทาง ดังเห็นได้จากแหล่งท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณในจังหวัดเชียงใหม่ เช่น วัดร้างเปิง เหตุที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวเนื่องจากอยู่ไม่ไกลจากสนามบิน นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเพียงลำพัง หรือเดินทางมาเป็นกลุ่มคณะ สามารถเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างสะดวก เพราะบริเวณแถวสนามบิน นักท่องเที่ยวสามารถใช้บริการรถแท็กซี่ รถแดงหรือรถตุ๊ก ๆ เพื่อให้ไปส่งยังจุดหมายปลายทางได้ไม่ยากนัก ในขณะเดียวกัน แหล่งท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณบางแห่งในจังหวัดเชียงใหม่ แม้จะมีการบริการที่ดี แต่นักท่องเที่ยวกลับไม่เลือกเดินทางไปเนื่องจากตั้งอยู่บนเนินเขา เส้นทางค่อนข้างจะคดเคี้ยวและแคบ จึงเป็นห่วงในเรื่องความปลอดภัยรวมถึงกลัวว่าหากผู้ขับไม่ชำนาญทางจะเกิดอันตรายได้ ฉะนั้น หากหน่วยงานภาครัฐหรือภาคเอกชน ต้องการวางแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณให้มีศักยภาพ จึงไม่ควรมองข้ามในเรื่องการพัฒนาเส้นทางการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวให้มีความพร้อมเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว

4) ในเรื่องการบริหารจัดการ โดยอาศัยความร่วมมือผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณในประเทศไทยให้มีศักยภาพ กล่าวได้ว่า ไม่สามารถอาศัยเพียงแค่ผู้ให้บริการภายในแหล่งท่องเที่ยวนั้น ๆ ได้ในการจะพัฒนาให้มีศักยภาพ เนื่องจาก แต่ละภาคส่วนนับว่ามีบทบาทสำคัญที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งต้องอาศัยทุกภาคส่วนในการประสานการทำงานเข้าด้วยกัน อันจะทำให้เกิดศักยภาพในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณได้ เช่น ภาครัฐ นับว่ามีจุดเด่น ในการเป็นกระบอกเสียงสำคัญในการช่วยประชาสัมพันธ์ ออกสู่สายตาชาวต่างชาติให้เกิดการรับรู้ อันจะทำให้ชาวต่างชาติเกิดความน่าเชื่อถือในการท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณในประเทศไทยมากขึ้น เนื่องจากได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ แต่อย่างไรก็ตามหากภาครัฐไม่ให้การสนับสนุน ในอนาคตต่างชาติอาจมีการเดินทางไปยังประเทศอื่นที่ภาครัฐให้การสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณแทน อันทำให้ประเทศไทยเสียโอกาสในการรองรับนักท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ ทั้งนี้การท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณในจังหวัดเชียงใหม่ ณ ปัจจุบัน หลายรีสอร์ท นับว่ามีบรรยากาศที่เอื้อต่อการทำกิจกรรมเชิงจิตวิญญาณ แต่อย่างไรก็ตาม นักท่องเที่ยวยังคงรับรู้หรือติดภาพลักษณ์เพียงว่าหากประสงค์ทำกิจกรรมในเชิงปฏิบัติธรรมต้องไปในวัดเท่านั้น ฉะนั้นแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณในอนาคต หากภาครัฐช่วยส่งเสริม โดยเฉพาะการช่วยประชาสัมพันธ์ให้เกิดการรับรู้แก่นักท่องเที่ยวภายในประเทศและนักท่องเที่ยวต่างประเทศ จะช่วยให้นักท่องเที่ยวที่กำลังมองหากิจกรรมเชิงจิตวิญญาณเกิดการรับรู้ที่มากขึ้นและช่วยให้ประเทศไทยมีรายได้จากการท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณมากขึ้น

สรุปและอภิปรายผล

จากการศึกษา เรื่องการพัฒนาจุดหมายปลายทางแหล่งท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณกับพฤติกรรมนักท่องเที่ยว กรณีศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ จึงนำมาเขียนอภิปรายผลได้ดังนี้

วัตถุดิบประสพครั้งแรกในเรื่องแรงจูงใจของนักท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณในการเดินทางมาแหล่งท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ ผลการศึกษาพบว่า แรงจูงใจในการมาของนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ ได้แก่ ประการแรก การต้องการหลบหนีจากชีวิตประจำวัน อันมาจากความทุกข์ในเรื่องต่าง ๆ จึงต้องการหาสถานที่สงบเงียบในการทำกิจกรรมเชิงจิตวิญญาณ ซึ่งสอดคล้องกับ Cornelia et al. (2011) ที่กล่าวว่า นักท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณแสวงหาการยกระดับจิตใจ เช่น การแสวงหาสถานที่ผ่อนคลาย ยกระดับความเครียด สร้างชีวิตให้เกิดความสมดุล และ Schedneck (2016) ที่กล่าวว่า แรงจูงใจของนักท่องเที่ยวชาวอเมริกา ซึ่งชื่อว่า สตีฟ (Steve) ในการอยากเดินทางไปทำกิจกรรมเชิงจิตวิญญาณอย่างการปฏิบัติธรรมที่วัดพระธาตุศรีจอมทอง เริ่มแรกเนื่องจากได้เผชิญกับปัญหาในชีวิต จากการสูญเสียงาน ทำให้รู้สึกเครียด เมื่อเกิดสถานการณ์เช่นนี้ จึงอยากหาทางออกให้กับชีวิตตนเอง ด้วยการทำสมาธิ รวมถึงสอดคล้องกับ Chan-Ob (1999) ที่กล่าวว่า แรงจูงใจของนักท่องเที่ยวบางคนเนื่องมาจากการเผชิญปัญหาในชีวิตประจำวันอันก่อให้เกิดความทุกข์ โดยมี สาเหตุมาจากความเครียด ภาวะซึมเศร้า นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ Kate Bone (2013) ที่กล่าวว่า นักท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณแสวงหาการหลบหนีจากชีวิตประจำวัน อีกทั้งสอดคล้องกับ Norman (2012) ที่กล่าวว่า นักท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณแสวงหาการปลดปล่อยจากความกังวล จึงอาจมีการแสวงหาการหลบหนีจากโลกที่วุ่นวายจากการที่ถูกคาดหวัง รวมถึงภาระหน้าที่ต่าง ๆ

ประการที่สอง การต้องการพัฒนาหรือเปลี่ยนแปลงตนเองให้เป็นไปในทางที่ดีขึ้น ในการมีมุมมองเชิงบวกมากขึ้น กล่าว คือ การท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณเชิงปฏิบัติธรรมหรือธรรมะ คือ การสอนให้เข้าใจเหตุและผล ซึ่งจะช่วยให้สามารถเข้าใจสิ่งรอบตัวมากขึ้น อันทำให้เกิดการปล่อยวางบางสิ่งบางอย่าง รู้จักรงับความโกรธ ความมีนิสัยใจร้อนให้เย็นขึ้น รวมถึงช่วยลดอดีตในตนเอง และรู้จักเห็นอกเห็นใจผู้อื่น หรือมีเมตตา รู้จักให้อภัยผู้อื่นมากขึ้น เป็นการเปลี่ยนมุมมองให้มองโลกในเชิงบวกมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ Cornelia et al. (2011) ที่กล่าวว่า นักท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณแสวงหาสถานที่ที่ช่วยให้เกิดมุมมองเชิงบวก

ประการที่สาม แรงจูงใจในการต้องการเรียนรู้สิ่งใหม่ คือ การต้องการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่ค่อยมีโอกาสได้ทำในชีวิตประจำวัน ซึ่งสอดคล้องกับ Kelly (2012) ที่กล่าวว่า นักท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณบางประเภทมีแรงเสริมในการเรียนรู้ (Reinforcers) ประการที่สี่มีแรงจูงใจในการบรรเทาความเจ็บป่วยทางร่างกายของตน เช่น การที่คนเราเจ็บป่วยหรือป่วยเป็นโรคในบางครั้งอาจทำให้จิตใจห่อเหี่ยว อันทำให้ร่างกายแย่ลงตาม ฉะนั้นในการทำกิจกรรมเชิงจิตวิญญาณ คือ การช่วยทำให้จิตใจสงบขึ้น นิ่งขึ้น และบรรเทาการคิดถึงแต่เรื่องเดิม ๆ ในอาการเจ็บป่วยในเชิงลบ ซึ่งสอดคล้องกับ Cornelia et al. (2011) ที่กล่าวว่า นักท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณแสวงหาการเสริมสร้างสภาพร่างกาย

วัตถุดิบประสพที่สองในเรื่องทัศนคติของนักท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณที่มีต่อองค์ประกอบการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ ผลการศึกษาพบว่า

1) ในเรื่องของสิ่งดึงดูดใจ สภาพแวดล้อมที่นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญในการตัดสินใจเลือกสถานที่ ได้แก่ ความเงียบสงบ ซึ่งผลการศึกษาสอดคล้องกับ Jesurajan (2012) ที่กล่าวว่า ในการท่องเที่ยว

เชิงจิตวิญญาณ นักท่องเที่ยวต้องการสถานที่สงบสุขและ Lim (2016) ที่กล่าวว่า นักท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณต้องการสถานที่ซึ่งเงียบรวมถึง Snyder (2007) ที่กล่าวว่า นักท่องเที่ยวจะแสวงหาการหาสถานที่สงบพร้อมกับการมุ่งเน้นในการรักษาจิตวิญญาณ สภาพแวดล้อมที่สอง ความเป็นธรรมชาติซึ่งผลการศึกษาสอดคล้องกับ Lim (2016) ที่กล่าวว่า สถานที่จะต้องมีสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่ดี ส่วนสภาพแวดล้อมที่สาม การมีสถานที่ที่มีความเป็นส่วนตัว ซึ่งผลการศึกษาพบว่า นักท่องเที่ยวต้องการเลือกสถานที่ซึ่งไม่มีคนพลุกพล่านแออัดหรือวุ่นวาย ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Kelly (2012) ที่กล่าวว่า นักท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณมีความเต็มใจในการจ่ายเงินเพื่อไปยังสถานที่ท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณที่ปราศจากความวุ่นวาย สำหรับบรรยากาศที่ดี การอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ผู้ให้บริการและผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีความจริงจัง ซึ่งผลการศึกษาพบว่า นักท่องเที่ยวบางส่วน จะแสวงหาสถานที่ซึ่งบุคลากรในสถานที่ทำงานด้วยความจริงจังและผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรมเป็นผู้ที่แท้จริง จะทำให้สามารถปฏิบัติได้มีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Kelly (2012) ที่กล่าวว่า นักท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณมีความเต็มใจในการจ่ายเงินเพื่อไปยังสถานที่ที่ให้ความรู้สึกว่าจะสามารถปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพหรือบรรลุผลของการปฏิบัติ

2) ในเรื่องสิ่งอำนวยความสะดวก ในเรื่องอาหารนักท่องเที่ยวมีการให้ความสำคัญกับอาหารที่มีผลดีต่อสุขภาพ ซึ่งสอดคล้องกับ Kelly (2012) ที่กล่าวว่า นักท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณจะรู้สึกดีกับการได้กินอาหารที่เรียบง่าย แต่มีคุณภาพที่ดีหรือมีประโยชน์

3) ในเรื่องเส้นทางการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณมีการให้ความสำคัญกับเส้นทางการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวซึ่งสามารถเข้าถึงได้ง่าย สะดวก มีสภาพถนนไม่อันตรายและมีป้ายบอกทาง ซึ่งสอดคล้องกับ Bhriku Kumar Nath (2017) ได้ศึกษาการท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณในเมืองกัวฮาตี (Guwahati) ซึ่งพบว่า การมีสภาพถนนที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการเดินทาง ทำให้เป็นอุปสรรคในการเดินทางมาของนักท่องเที่ยว

4) ในเรื่องการบริหารจัดการ โดยอาศัยความร่วมมือผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย นักท่องเที่ยวต่างมีมุมมองว่าการจะพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณในประเทศไทยให้มีศักยภาพจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากภาครัฐเป็นสำคัญในการส่งเสริมและคอยให้การช่วยเหลือ ซึ่งสอดคล้องกับ Aggarwal et al. (2008) ได้กล่าวว่า จะพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณให้เติบโตได้จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากภาครัฐและทุกภาคส่วนเพื่อช่วยพัฒนา สนับสนุน ผลักดันให้เป็นที่ยอมรับสู่สายตานักท่องเที่ยวต่างชาติทั่วโลก

วัตถุประสงค์ที่สาม แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ ผลการศึกษาพบว่า แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณในการศึกษารั้งนี้ ได้มาจากการสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณในเรื่องสิ่งดึงดูดใจ สิ่งอำนวยความสะดวก เส้นทางการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวและการบริหารจัดการ โดยอาศัยความร่วมมือผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อให้ทราบพฤติกรรมและทัศนคติในเรื่องดังกล่าวของนักท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ อันทำให้เกิดแนวทางในการพัฒนา ซึ่งสอดคล้องกับ Andrianto and Sugiana (2016); Satpathy and Mahalik (2010) ได้กล่าวว่าการวิเคราะห์พฤติกรรมและทัศนคติของนักท่องเที่ยวในการตัดสินใจมายังแหล่งท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณต่อคุณลักษณะขององค์ประกอบทั้ง 4 ด้าน นับว่ามีความสำคัญ

ต่อการนำเสนอแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ ในการทำให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจมายังแหล่งท่องเที่ยววันนั้น ๆ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานด้านการศึกษา

ในอนาคตข้างหน้า ในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณควรมีการบรรจุอยู่ในเนื้อหาการเรียนการสอน เพราะการท่องเที่ยวรูปแบบดังกล่าว นับว่าไม่ได้เป็นการท่องเที่ยวรูปแบบที่เน้นความเพลิดเพลินเท่านั้น แต่แฝงไปด้วยคุณค่าในการแก้ไขปัญหาของชาติ เช่น ภาวะโรคซึมเศร้า ซึ่งผู้คนในสังคมมีแนวโน้มป่วยเป็นโรคดังกล่าวเพิ่มสูงขึ้นเรื่อย ๆ อันมาจากสภาพของสังคมที่วุ่นวาย เช่น มีการแข่งขันที่สูง อันทำให้เกิดความเครียด จึงเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่นักศึกษาขณะการท่องเที่ยวควรที่จะได้เรียน

ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานภาครัฐ

การสนับสนุนแหล่งท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณในรูปแบบรีสอร์ท กล่าวได้ว่า ณ ปัจจุบัน ยังไม่มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณในรูปแบบรีสอร์ท ที่ให้ดำเนินกิจกรรมอย่างเป็นรูปธรรมมากนักในการพัฒนา กิจกรรมที่เกี่ยวกับจิตใจอย่างจริงจัง เนื่องจาก ณ ปัจจุบัน รีสอร์ทจะเน้นพัฒนาในเชิงของร่างกายมากกว่า เช่น สปา การนวด และ โดยเฉพาะในเรื่องการประชาสัมพันธ์กิจกรรมเชิงจิตวิญญาณนับว่ายังไม่ค่อยดี เนื่องจากนักท่องเที่ยวยังไม่ค่อยรับรู้ข่าวสารข้อมูลจากการประชาสัมพันธ์ของรีสอร์ท ฉะนั้น ผู้วิจัยจึงอยากให้อาครรัฐช่วยส่งเสริมให้ผู้ประกอบการในสถานที่รีสอร์ทได้หันมาทำกิจกรรมเชิงจิตวิญญาณอย่างจริงจัง เพราะ ณ ปัจจุบันกิจกรรมเชิงจิตวิญญาณในรูปแบบของสถานที่วัดจะมีความเป็นรูปธรรมมากกว่า แต่ทั้งนี้สถานที่วัดหรือสถานที่ทางศาสนานับว่ามีข้อจำกัด เช่น ไม่สามารถนำเสนอการให้บริการกิจกรรมเชิงจิตวิญญาณได้หลายกิจกรรม เนื่องจากบางกิจกรรมอาจจะไม่เหมาะสมในการทำในสถานที่อันศักดิ์สิทธิ์

ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานเอกชน

เนื่องจาก ณ ปัจจุบัน การท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณมีแนวโน้มที่เติบโตขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งอย่างไรก็ตาม คนที่อยู่ในช่วงวัยบางกลุ่ม อาจจะสามารถเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวเองได้ แต่คนที่อยู่ในช่วงวัยบางกลุ่ม เช่น วัยสูงอายุ หากลูกหลาน ซึ่งติดภารกิจในการทำงาน ไม่ว่าจะพาไป การเดินทางด้วยตัวเองอาจจะลำบาก อีกทั้งลูกหลาน ด้วยความเป็นห่วงจึงไม่อนุญาตให้ไปคนเดียว ฉะนั้น หากบริษัทนำเที่ยว ได้ช่วยเป็นตัวกลางในการติดต่อประสานงาน ทำหน้าที่ในการอำนวยความสะดวกเพื่อนำนักท่องเที่ยววัยสูงอายุไปถึงปลายทาง รวมถึงช่วยเหลือตลอดการเดินทาง นอกจากจะเป็นช่องทางใหม่ในการทำรายได้แล้ว การท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณยังนับเป็นการท่องเที่ยวที่มีแนวโน้มเป็นที่ต้องการในระยะยาวจึงสามารถทำรายได้ได้ในระยะยาว เนื่องจากผู้สูงอายุ เมื่ออายุมากขึ้น ได้ปลดเกษียณอายุ และไม่ได้ทำงาน จะมีแนวโน้มที่มีอาการของการคิดมาก รำลึกถึงเรื่องอดีตและบางคนอาจจะมีปัญหาเรื่องของจิตใจที่ฟุ้งซ่าน

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

เนื่องจากงานวิจัยครั้งนี้ เป็นการสัมภาษณ์เจาะลึกในฝั่งนักท่องเที่ยว ซึ่งอย่างไรก็ตามในงานวิจัยครั้งนี้ อาจมีการศึกษาเจาะลึกกับผู้ประกอบการในทัศนคติที่มีต่อการพัฒนากิจกรรมเชิงจิตวิญญาณในประเทศไทย รวมถึงทัศนคติของภาครัฐที่มีต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณในประเทศไทย เพื่อให้เห็นมุมมองของภาคส่วนต่าง ๆ เพิ่มเติมนอกเหนือจากมุมมองของนักท่องเที่ยว

References

- Aggarwal, A. K., Guglani, M., & Goel, R. K. (2008). Spiritual & Yoga Tourism: A casestudy on experience of Foreign Tourists visiting Rishikesh, India.
- Akis, S., Peristianis, N., & Warner, J. (1996). Residents' attitudes to tourism development: the case of Cyprus. *Tourism Management*, 7(17), 481 - 494.
- Andrianto, T., & Sugijama, G. (2016). *The Analysis of Potential 4A's Tourism Component in the Selasari Rural Tourism, Pangandaran, West Java*. Paper presented at the Asia Tourism Forum 2016-the 12th Biennial Conference of Hospitality and Tourism Industry in Asia.
- Ballantyne, R., Packer, J., & Falk, J. (2011). Visitors' learning for environmental sustainability: Testing short-and long-term impacts of wildlife tourism experiences using structural equation modelling. *Tourism Management*, 32(6), 1243 - 1252.
- Bhriku Kumar Nath, D. D. B. (2017). Problems and Prospects of Spiritual Tourism Development in and around Greater Guwahati. *International Journal of Interdisciplinary Research in Science Society and Culture(IJIRSSC)*, 3(1), (June Issue), 2017(ISSN: (P) 2395 - 4345, (O) 2455 - 2909).
- Bone, K. (2011). *Spiritual Retreat Tourism in Aotearoa/New Zealand*. The University of Auckland.
- Bone, K. (2013). Spiritual Retreat Tourism in New Zealand. *Tourism Recreation Research*, 38(3), 295-309. doi:10.1080/02508281.2013.11081755
- Børø, N. (2015). *Encountering spiritual tourism in Kathmandu*. The University of Bergen.
- Brodie, R. J., Ilic, A., Juric, B., & Hollebeek, L. (2013). Consumer engagement in a virtual brand community: An exploratory analysis. *Journal of business research*, 66(1), 105 - 114.
- Cheer, J. M., Belhassen, Y., & Kujawa, J. (2017). The search for spirituality in tourism: Toward a conceptual framework for spiritual tourism. *Tourism Management Perspectives*, 24, 252 - 256.

- Chinthaka, H., & Senarathna, S. (2012). The Opportunities for Development of Spiritual Tourism in Sri Lanka.
- Chuennapha, N. (2016). *Wellness Tourism on Spiritual Retreat: Motivation that Influencing Tourist Satisfaction and Intention to Revisit Case Study Chiang Mai Province*. National Institute of Development Administration.
- Cornelia, V., Graham, B., & Gary, H. (2011). Wellness tourists: in search of transformation. *Tourism Review*, 66(1/2), 16-30. doi:10.1108/16605371111127206
- Fedorova, A. (2016). *New Product Development in Spiritual Tourism. Case Study: Omalya Travel Ltd.* . (Degree Programme in International Business), Savonia University of Applied Sciences.
- Gilbert, P. (2010). Seeking inspiration: the rediscovery of the spiritual dimension in health and social care in England. *Mental Health, Religion & Culture*, 13(6), 533 - 546. doi:10.1080/13674676.2010.488422
- Kelly, C. (2012). Wellness Tourism: Retreat Visitor Motivations and Experiences. *Tourism Recreation Research*, 37(3), 205-213. doi:10.1080/02508281.2012.11081709
- Kim, E., Chiang, L., & Tang, L. (2017). Investigating wellness tourists' motivation, engagement, and loyalty: in search of the missing link. *Journal of Travel & Tourism Marketing*, 34(7), 867-879. doi:10.1080/10548408.2016.1261756
- Lehto, X. Y., Brown, S., Chen, Y., & Morrison, A. M. (2006). Yoga tourism as a niche within the wellness tourism market. *Tourism Recreation Research*, 31(1), 25 - 35.
- Lengyel, A. (2016). Tourism, meditation, sustainability. *APSTRACT: Applied Studies in Agribusiness and Commerce*, 10(1), 81-91.
- Li, M., & Cai, L. A. (2012). The effects of personal values on travel motivation and behavioral intention. *Journal of Travel Research*, 51(4), 473 - 487.
- Norman, A. (2012). The varieties of the spiritual tourist experience. *Literature & Aesthetics*, 22(1), 1 - 18.
- Satpathy, B., & Mahalik, D. (2010). A study on spiritual tourist site selection under multi-criteria. *South Asian Journal of Tourism and Heritage*, 3(1), 107 - 117.
- Schedneck, B. (2016). Thai Meditation Lineages Abroad: Creating Networks of Exchange. *Contemporary Buddhism*, 17(2), 427 - 438.

- Snyder, S. (2007). New streams of religion: fly fishing as a lived, religion of nature. *Journal of the American Academy of Religion*, 75(4), 896 - 922.
- Somasundram, P. (2011). S27-02 Using Spiritual Relaxation Techniques in Minor Mental Health Disorders. *Asian Journal of Psychiatry*, 4, S25.
- Supanee, C. (2009). *Qualitative research, concepts, methods and applications*. Printing Department, Minburi Technical College.
- Voigt, C. (2010). *Understanding wellness tourism: An analysis of benefits sought, health-promoting behaviours and positive psychological well-being* (Vol. 834). University of South Australia. School of Management: University of South Australia, 2010.
- Voigt, C., Howat, G., & Brown, G. (2010). Hedonic and Eudaimonic Experiences among Wellness Tourists: An exploratory enquiry. *Annals of Leisure Research*, 13(3), 541 - 562. doi:10.1080/11745398.2010.9686862

Sarunporn Suravichai, Master of Management Program in Integrated Tourism and Hospitality Management, The Graduate School of Tourism Management, National Institute of Development Administration.

Assistant Professor, Suwaree Namwong, Ph.D., The Graduate School of Tourism Management, National Institute of Development Administration.